

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У даному дослідженні проведено аналіз традиційних організаційних форм навчання, які використовуються на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Крім традиційних форм також пропонуються і форми навчання з використанням інформаційних технологій такі як вебінар, чат, форум та онлайн відкриті курси. Побудована модель організації навчального процесу, взаємозв'язку принципів навчання з формами та навчальним матеріалом. Проаналізовано види педагогічного контролю та моніторингу навчальних досягнень.

Ключові слова: форми навчання, підвищення кваліфікації, дистанційна форма навчання, вебінар, МООС, модель.

Швидка зміна інформаційних потоків, еволюційних процесів суспільства та науково-технічних досягнень все більше висувають нових вимог до кожного учасника соціального життя не залежно від його активності та ролі. З кожним роком виникають напрями, які необхідно вдосконалювати, що призводить до необхідності розробки нових державних норм та стандартів спрямованих на підтримку конкурентоспроможності фахівців на внутрішньому та міжнародному ринках праці. У системі освіти відбувається постійна модернізація та вдосконалення методичних систем навчання для узгодження навчальних планів та програм новим освітньо-кваліфікаційним характеристикам, підтримки в актуальному стані рівень професійної підготовки та відповідності міжнародним нормам та вимогам.

Студенти, які починають навчання на першому курсі одразу проходять навчально-виховний процес за новими навчальними планами, а як бути тим хто закінчив навчальний заклад п'ять, десять і навіть двадцять років тому? Отже виникає потреба в якісному поліпшенні та вдосконаленні діяльності і закладів післядипломної освіти, структурних підрозділів ВНЗ, які здійснюють перепідготовку та підвищення кваліфікації.

Розвиток та інтеграція Української освіти в світову та європейську систему потребує якісної переосмислення, переробки та вдосконалення систем педагогічної та післядипломної освіти. Як зазначено в Національній стратегії розвитку освіти основними завданнями у післядипломній освіті є [4]:

- випереджальна діяльність ЗППО для забезпечення відповідності підвищення кваліфікації для підготовки наукових та педагогічних працівників до сучасних та майбутніх вимог суспільства;
- приведення нормативно-правової бази післядипломної освіти до стану спрямованого на реалізацію розвитку та модернізації системи підвищення кваліфікації та перепідготовки у відповідності до інноваційного розвитку освіти.

Метою даного дослідження є огляд організаційних форм навчання та побудова моделі організації освітнього процесу у закладах післядипломної педагогічної освіти.

Післядипломна освіта – це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь та навичок або отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду [0].

Олійник О. О. формулює поняття *післядипломної освіти* як цілеспрямовану, спеціально організовану й керовану систему перманентного формування в особистостей соціального досвіду як об'єктивної потреби для розвитку суспільства відповідно до соціальних потреб людини [6].

Підвищення кваліфікації – це форма здобуття нових та поглиблення компетентностей з фаху, систематичне розширення професійних знань та майстерності в межах післядипломної освіти, яке може відбуватись з відривом від виробництва на курсах або під час проходження стажування.

Відповідно до проекту закону України "Про післядипломну освіту" *підвищення кваліфікації* – це набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки в межах професійної діяльності або наукової спеціальності.

До основних принципів, якими користуються при організації навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації належать:

- науковість, демократизація, комплексність, диференціація, інтеграція, безперервність, модульність, індивідуалізація;
- гнучкість та швидка адаптація на виклики суспільства, орієнтація на актуальні та перспективні сфери трудової діяльності згідно з попитом на ринку праці;
- узгодженість з державними нормами та освітніми стандартами;
- інноваційність.

У систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників входять наступні види курсів [3]:

Базові – основною метою яких є підтримка в актуальному стані предметних компонентностей, ознайомлення з новою нормативною базою, надання методичної допомоги, інформування про досягнення сучасної педагогіки та психології;

Передатестаційні – спрямовані для допомоги працівникам освіти, які очікують на підвищення категорії;

Проблемні – направлені на творчі групи, методичні об'єднання вчителів для заглиблення їх теоретичних знань, методики навчання з визначеної проблеми;

Цільові – спрямовані на допомогу вчителям, які починають навчально-виховний процес за новими стандартами, програмами або підручниками;

Проективні – цілеспрямовані на допомогу районам, окремим навчальним закладам в розробці, налагодженні, впровадженні та використанні власних проєктів;

Інтегровані – об'єднання в групи для навчання різних фахівців суміжних спеціальностей.

Організація курсів підвищення кваліфікації відбувається за такими формами навчання: денна, очно-дистанційна, заочна, індивідуальна, варіативна.

Денна форма навчання проходить від одного до чотирьох тижнів в залежності від виду курсів. Слухачі відвідують заняття згідно навчального плану та розкладу занять, мають змогу поспілкуватись з колегами, методистами-предметниками та науково-педагогічними працівниками, обговорити актуальні питання.

З метою надання рівних можливостей, отримання необхідних знань та забезпечення принципу неперервності навчання в навчальному процесі ЗППО використовується *варіативна* форма. Організація навчання за такою формою відбувається для слухачів, які проходять підвищення кваліфікації стаціонарно і можуть обрати додатковий напрямок серед тих, які проходять на даний момент. План навчання складається слухачем самостійно за узгодженням та затвердженням декана факультету. У плані відображається зміст навчальної діяльності слухача, перелік завдань, графік консультацій та тема творчої роботи.

За *індивідуальною* формою навчання курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників можуть проходити слухачі за клопотанням установи, яка направила. Слухач укладає індивідуальний графік-план, узгоджує теми та завдання для самостійного вивчення та виконання, графік консультацій, дати та час проходження вихідного контролю та захисту творчих робіт. Даний графік узгоджується з профільною кафедрою, методистом та деканом.

На різних етапах підвищення кваліфікації основними формами організації начального процесу є: лекції, семінарські заняття, практичні заняття, інструктивно-методичні заняття, виїзні заняття, конференції з обміну досвідом, "круглі столи", тренінг, консультації, індивідуальні навчальні заняття, самостійна робота, контрольні заходи.

Лекція – форма навчального заняття, призначена для ознайомлення слухачів з теоретичним матеріалом відповідних тематичних модулів. Може бути тематична, настановна, проблемна, оглядова тощо.

Семінарське заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організовує обговорення заздалегідь визначеної теми за попередньо наданими запитаннями слухачам за якими вони готують доповіді для розгляду зазначеної проблеми.

Теми семінарських занять, запитання до них та перелік рекомендованої літератури готують профільні кафедри. Семінарські заняття проходять відповідно до навчально-тематичного плану підвищення кваліфікації.

Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому організовується обговорення базових теоретичних положень навчальних модулів та формується вміння і навички їх практичного застосування слухачами.

Інструктивно-методичне заняття – вид заняття, що проводиться методистом для ознайомлення слухачів з організаційними моментами та особливостями проходження курсів підвищення кваліфікації (правила техніки безпеки, терміни, контроль, зміст навчання та інше).

Тренінг (training) – це інтерактивне навчальне заняття, яке ґрунтується на принципах активної взаємодії для набуття практичного досвіду та ефективного використання визначених знань та умінь з певної предметної галузі.

Виїзне заняття (педагогічна практика) – форма заняття, головною метою якого є доведення до слухачів передового педагогічного досвіду та інших різних аспектів професійної діяльності. Таке заняття відбувається за попереднім узгодженням із керівництвом відповідного закладу на базі якого відбувається заняття під управлінням викладача, який виконує функцію координатора. Частково дані заняття можуть проводитись у вигляді тривалого стажування в спеціально визначених установах, які є найкращими у даній діяльності.

Індивідуальне навчальне заняття – проводиться з одним конкретним слухачем за попереднім узгодженням з деканом та викладачем. Організуються відповідно до графіка проведення занять та навчальних планів груп слухачів, які проходять курси підвищення кваліфікації та в яких є потреба в цьому. Даний графік занять погоджується з завідувачем відповідної кафедри та деканом.

Конференція з обміну досвідом – це інтерактивна форма заняття, обговорення підготовлених доповідей слухачів в яких вони діляться власним досвідом та розглядом загальних актуальних проблем, шляхи їх подолання. Викладач виступає в ролі ведучого та координує виступи слухачів.

"Круглий стіл" – це інтерактивна форма навчального заняття, тема якого визначена навчально-тематичним планом, науково-методичний супровід виконує профільна кафедра. Основною відмінністю від *конференції з обміну досвідом* є те, що обговорюється інноваційна діяльність працівників освіти, проблеми, перспективи, важливі моменти.

Самостійна робота є основним видом навчальної роботи слухача на всіх формах підвищення кваліфікації. Теми, джерела та основна мета визначаються навчально-тематичними планами відповідно до навчальної програми модулів. В залежності від форми навчання її об'єм та час на вивчення може відрізнятись.

Навчальний практикум – один з видів самостійної роботи де основною метою є формування професійних компетентностей та навичок дослідницької роботи. Зазвичай використовується на очно-дистанційній та заочній формах підвищення кваліфікації.

Поруч із зазначеними формами проведення занять можуть проводитись і дистанційні заходи, такі як: вебінар, онлайн консультація, лекція, практичне заняття, форум, чат, електронне листування.

Вебінар – семінар з використанням засобів Інтернет технологій.

Онлайн консультація, лекція, практичне заняття – це відповідні заняття із залученням засобів Інтернет-конференцій та відео зв'язку або інших технологічних рішень. Лекція та практичне заняття проводиться відповідно до графіка затвердженого деканатом.

Форум – один з видів офлайн спілкування. Особливістю такого спілкування є визначена тема до обговорення якої можуть долучатись всі бажаючі без часових обмежень. Тему для огляду може задавати як викладач так і слухачі самостійно. Роль викладача зводиться до коригувальника напряму дискусії та модератора доданих коментарів.

Чат – короткі текстові повідомлення в режимі реального часу стосовно зазначеної проблеми. До участі долучаються всі бажаючі, які в даний час знаходяться в середовищі чату.

Електронне листування – особиста переписка викладача зі слухачем в якій можуть обговорюватись визначені проблеми або слухач може отримати необхідну консультацію стосовно зацікавленої теми.

Не залежно від форми проходження навчання на курсах підвищення кваліфікації необхідно пройти обов'язків компонент навчального процесу – *педагогічний контроль*. Основною метою якого є визначення якості навчального процесу та реалізації зворотного зв'язку. Основними видами педагогічного контролю є: вхідний, поточний, вихідний, самоконтроль, підсумковий контроль.

Вхідний контроль – основним завданням є визначення початкового рівня знань слухачів. Проводиться на першому етапі навчання за допомогою відповідних програмно-технічних рішень.

Поточний контроль відбувається впродовж терміну проходження курсів підвищення кваліфікації. В залежності від профілю групи форма та методи проведення поточного контролю можуть відрізнятись.

Вихідний контроль – основним завданням є визначення рівня знань слухачів після проходження курсів. Проводиться на останньому етапі навчання за допомогою відповідних програмно-технічних рішень.

Самоконтроль – використовується для самостійного визначення слухачами обсягів та якості засвоєних знань.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання. В наслідок визначених результатів відбувається коригування навчально-тематичних планів, методів та форм навчання, залучення інших викладачів до начального процесу.

Впродовж всього терміну навчання слухачі виконують творчі роботи, теми яких затверджуються на профільних кафедрах та визначаються наукові керівники.

Відповідно до положення "Про випуск (творчу) роботу слухача курсів підвищення кваліфікації інституту" *випускна (творча) робота* – це результат самостійної навчальної діяльності слухача курсів підвищення кваліфікації, в процесі якої він узагальнює, оновлює та розширює набуті теоретичні знання, удосконалює свої практичні уміння з обраної теми, впроваджує інноваційні педагогічні та виробничі технології, набуває досвіду дослідницько-творчої роботи, обґрунтовує модель власної діяльності, її результативність тощо [2].

В кінці навчання відбувається захист творчих випускних робіт на які попередньо видається рецензія із зазначенням сильних та слабких сторін.

На рисунку 1 показана модель організаційних форм навчання у ЗППО.

Останнім часом все більшу популярність отримують сучасні форми навчання такі як МООС.

МООС (Massive open online course) у перекладі з англійської масивні, великі, відкриті, онлайн курси до складу яких входять теоретичні, практичні матеріали, аудіо та відеозаписи лекцій та семінарів, відкриті форуми для спілкування та чати.

Поруч з традиційною та дистанційною формами навчання розвивається *змішане навчання*. Змішаним навчанням називається форма освітнього процесу при якій частково використовуються і традиційне класно-урочне навчання із залученням дистанційних та інформаційних технологій навчання. Наприклад теоретичний та додатковий матеріал подається в електронній формі, проходження онлайн тестів, подання результатів самостійної роботи через спеціальну платформу і таке інше.

Таким чином не зважаючи на стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та їх активну інтеграцію з класичними формами навчання залишається актуальною роль викладача (вчителя), саме тому систематичне та системне підвищення кваліфікації яких безпосередньо впливає на якість освітнього процесу, розвиток системи освіти та суспільства.

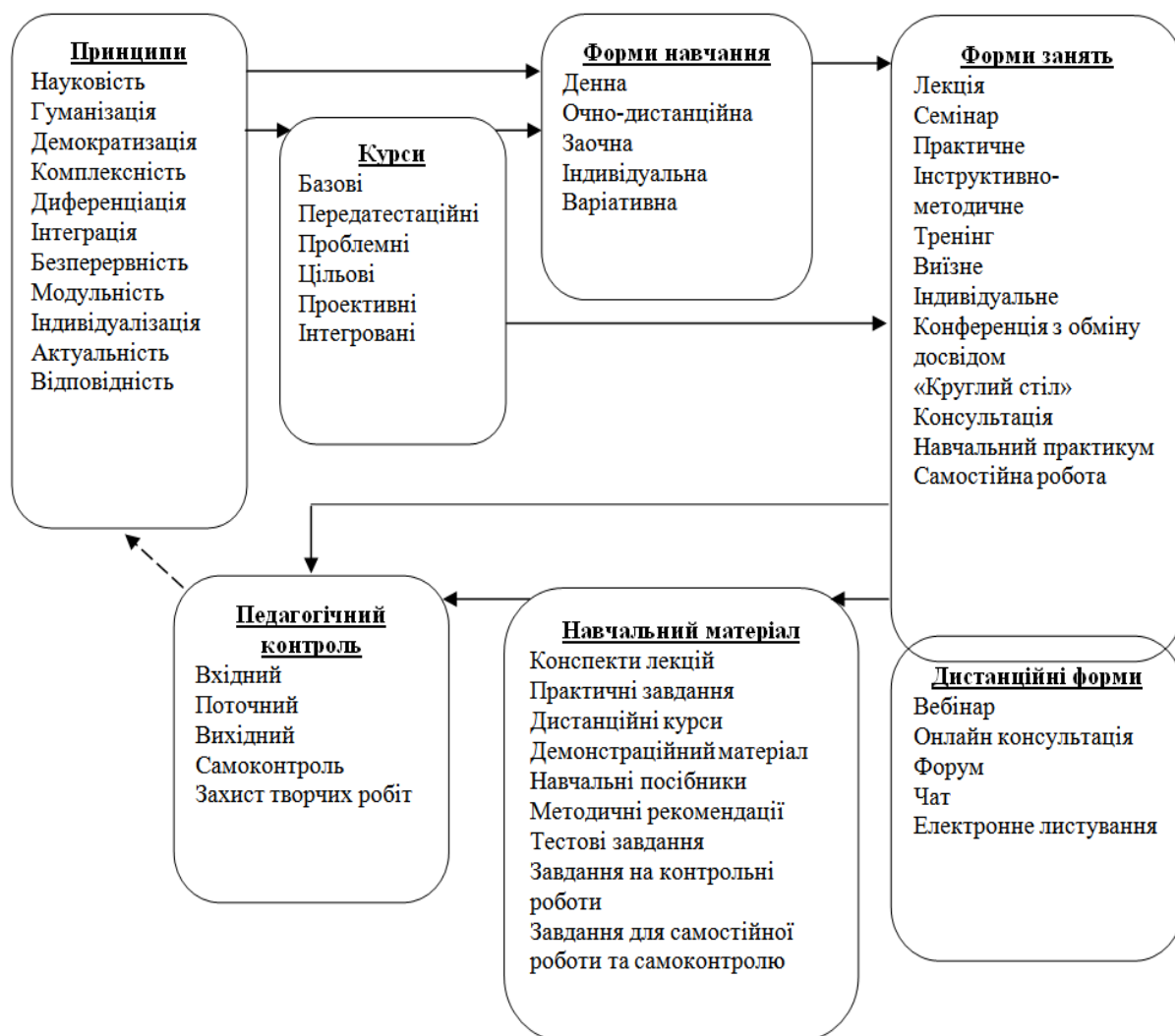

Рис. 1. Модель організаційних форм навчання у ЗППО

Використані джерела

1. Закон України "Про Вищу освіту": від 01.07.2014 №1556-18 [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page?text=Про Вищу освіту](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page?text=Про%20Вищу%20освіту)
2. Положення про випуск (творчу) роботу слухача курсів підвищення кваліфікації інституту // ЧОІППО імені К.Д.Ушинського. 2013. – 8 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://choippo.edu.ua/rar/tvrob13.doc>
3. Положення про організацію навчального процесу у ЧОІППО // ЧОІППО імені К.Д.Ушинського. 2013. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://choippo.edu.ua/rar/navch13.doc>

4. Указ Президента України Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
5. Бордовская Н. В. Педагогика: Учебное пособие. / Бордовская Н. В., Реан А. А. – СПб.: Питер, 2006. – 304 с.
6. Олійник О.О. Післядипломна педагогічна освіта в Україні в контексті світового розвитку / О.О. Олійник // Післядипломна освіта в Україні. – 2002. – №12. – с. 25-29
7. Телегина Г. В. Образование в течение жизни: институализация в европейском контексте и ее оценка / Непрерывное образование в политическом и экономическом контекстах / отв. ред. Г. А. Ключарев. – М. : ИС РАН, 2008. – 400 с.

Pokryshen D.

ORGANIZATIONAL FORM OF TRAINING IN POSTGRADUATE EDUCATION

In the article the types of courses such as basic, pre-attestational, problematic, target, projective are integrated. This study analyzes the traditional organizational forms: lectures, seminars, practical lessons, methodical, training, catering, individual, experience sharing conference, "round table", consultation, practical training, self-study work which are used on qualification improvement courses. In addition to traditional forms, information technology such as webinar, online consultation, forum, chat, e-mails and online open courses MOOC are also offered. The principles which are used in organization of the learning process qualification improvement courses are considered. The concept of post-graduate education is defined as a form of acquiring new competencies and deepening of the specialty, the systematic expansion of professional knowledge and skills within postgraduate education, which can occur at out-of-service training on the courses or during an internship.

We consider forms of pedagogical control: incoming, current, output, self-control, protection of creative works. Final (creative) work – is the result of independent educational training courses, in which he summarizes, renews and expands the acquired theoretical knowledge, improving his practical skills in the chosen themes, introducing innovative teaching and production technology, gain experience research and creative work, justifies models of his own activities, its effectiveness and so on.

We reveal the study form such as MOOC, which has recently shown increasing popularity. Blended Learning is investigated. Blended learning is a form of educational process in which the traditional class-task involving distance learning and information technology training is partly used.

The model of the educational process, relationship with forms of learning principles and learning material is worked out.

Key words: forms of learning, qualification improvement, distance learning, webinar, MOOC, model.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2015